

การมองภาพความสัมพันธ์ของวัดญวนที่มีต่อชุมชนของกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยสื่อกลางคือพิธีกรรม และอาศัยปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ตามที่ได้วิเคราะห์และนำเสนอไปแล้วนั้น เป็นการศึกษาในระดับจุลภาค (Micro) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นไปของบทบาทดังกล่าวในแง่มุมของการดำเนินชีวิตและสภาพปัจจุบันของวัดญวน ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตมนุษย์ กล่าวคือ เป็นการศึกษาการมีอยู่ ตั้งอยู่ หรือดำรงอยู่ ของวัดญวนในกรุงเทพฯ ในปัจจุบันให้เห็นถึง "เนื้อหา" (Essense) และนัยทางพิธีกรรมที่วัดญวนแสดงออก ซึ่งในความหมายดังกล่าว วัดญวนและพิธีกรรมที่ปฏิบัติต่อชุมชนก็ปรากฏให้เห็นว่า เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมมากกว่าที่จะใช้พิธีกรรมในการสร้างสายสัมพันธ์และเพื่อยึดโยงความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ และแม้ว่าในข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงจะดูเหมือนว่า กลุ่มชนชาวญวนในประเทศไทยจะได้กลืนกลายเข้ากับกลุ่มชนเชื้อชาติอื่น โดยเฉพาะจีนและไทย ซึ่งเป็นไปในอัตราส่วนที่แตกต่างกันบ้างนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า การเป็นกลุ่มชนชาวญวนในอดีตที่มีประวัติศาสตร์การอพยพ การตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ตลอดจนความสัมพันธ์กับชุมชนชาวไทยมานาน จะได้ถูกกลืนกลายและแทนที่โดยกลุ่มชน และ/หรือชุมชนของชาติพันธุ์อื่น ในลักษณะของชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยการครอบงำทางวัฒนธรรมจนสูญเสียเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และหาความหมายของการเป็นชาติพันธุ์ไม่ได้อย่างสิ้นเชิง หากแต่ในทางกลับกัน วัดญวนยังคงได้ชื่อเป็น "วัดญวน" ตามความหมายของการแสดงออกทางด้านพิธีกรรมและภาษาในบทสวดมนต์ ซึ่งยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกัน วัดญวน ก็เป็นที่รู้จัก เคารพ เลื่อมใส ศรัทธา ในหมู่ชนชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย โดยกลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแบ่งแยกว่าวัดญวนและวัดจีนแตกต่างกันโดยเนื้อหาสาระอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาก็ได้พบว่า ความแตกต่างทางด้านพิธีกรรมทางศาสนาของวัดญวนและวัดจีน นอกเหนือไปจากภาษาที่ใช้ในบทสวดมนต์แล้วก็คือ การที่วัดญวนไม่ได้ประกอบพิธีกรรมย่อย ๆ ที่ชาวจีนส่วนใหญ่ปฏิบัติกันอย่างครบถ้วน แต่อาศัยกำหนดการ

ของการปฏิบัติพิธีกรรมเหล่านั้นมากำหนด วัน เวลา ในการประกอบพิธีกรรมประจำปี กล่าวคือ อาศัยปฏิทินจีน ในการกำหนดช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรมประจำปีของฝ่ายอัมมิกาย เช่น ในช่วงเวลาหลังเทศกาลตรุษจีน วัตถุประสงค์จะประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์, ช่วงเวลาเทศกาลสารทจีน วัตถุประสงค์จะประกอบพิธีไทยทานทั้งกระจาด เป็นต้น สำหรับพิธีกรรมย่อย ๆ หรือพิธีกรรมที่ชาวจีนมักปฏิบัติกันในระดับครอบครัว เช่น เทศกาลไหว้พระจันทร์, เทศกาลเซ็งเม็ง หรือ เทศกาลที่มีการปฏิบัติในศาลเจ้าของจีน เช่น พิธีหยวนเซียว¹, เทศกาลขนมจ้าง เหล่านี้ จะไม่มีการปฏิบัติกันที่วัดถวณ จะมีก็เพียงการเซ่นไหว้อัฐิของบรรพบุรุษที่บรรจุอยู่ในเจดีย์ภายในวัด เช่น ในช่วงเทศกาลเซ็งเม็งเท่านั้น นอกจากปฏิบัติศาสนกิจที่คล้ายคลึงกับวัตรปฏิบัติของชาวจีนเป็นส่วนใหญ่และทำให้วัดถวณเป็นที่ต้องการของชาวจีนเท่า ๆ กับวัดจีน ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าได้เป็นอย่างดีแล้วนั้น พิธีกรรมที่ปรากฏในวัดถวณส่วนหนึ่งก็เป็นพิธีที่รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งเป็นศาสนาประจำประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากการที่วัดถวณมีพิธีทอดกฐิน-ผ้าป่า, พิธีเข้าพรรษา พิธีอุปสมบท ซึ่งมีระเบียบวิธีและขั้นตอนการบวชคล้ายกับฝ่ายเถรวาทมาก อีกทั้งการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ถวณและพระสงฆ์ไทยฝ่ายเถรวาทก็มีความคล้ายคลึงกันมาก เช่น การออกนิเทศาตร การทำวัตรเช้า-เย็น และการสวดพระอภิธรรมในพิธีงเด็ก จะแตกต่างกันก็แต่เพียงการนับถือศีล ซึ่งพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทค่อนข้างจะเคร่งครัดกว่าในบางเรื่อง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของวัดถวณทางด้านพิธีกรรมในลักษณะของการผนวกรวมความหลากหลายที่ทำให้วัดถวณสามารถดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ได้ โดยการสนับสนุนของกลุ่มคนที่กว้างขวางขึ้น แทนการพึ่งพาเฉพาะกลุ่มสมาชิกเชื้อสายถวณ ดังจะเห็นได้จากการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มคนต่าง ๆ โดยเฉพาะ

¹ เทศกาลหยวนเซียว ถือเป็นงานฉลองรับฤดูการเพาะปลูกและขอพรจากเบื้องบนให้ประทานความอุดมสมบูรณ์ตลอดฤดูเพาะปลูก เนื่องจากชาวจีนให้ความสำคัญกับสายฝนซึ่งเปรียบเสมือนเส้นชีวิตในการประกอบอาชีพ พิธีนี้ได้แก่ การเซ่นไหว้บูชาเทพเจ้าต่าง ๆ และบรรพบุรุษ เช่น การเซ่นไหว้ศาลเจ้า "เทียนกง" ซึ่งถือเป็นเทพแห่งฟ้าผู้ควบคุมโชคชะตาของบุคคลและกาลอากาศทั้งมวล ปัจจุบันไม่ค่อยมีการปฏิบัติกันในหมู่ชนชาวจีน เนื่องด้วยการกลืนกลายเข้ากับสภาพแวดล้อมสมัยใหม่ (สมบูรณ 2530 : 54)

ชาวไทยเชื้อสายจีน และการบวชของสงฆ์ญวนที่มาจากคนไทยก็แสดงถึงความหลากหลายที่ชัดเจนขึ้นภายในวัดญวน

จึงอาจกล่าวได้ว่า วัดญวน ยังคงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ในเรื่องของภาษาที่ใช้ในบทสวดมนต์กับการประกอบพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิทินจีน ซึ่งหมายความถึงการได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากจีนโดยนัยทางประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามในพื้นที่ผู้เขียนไม่อาจกล่าวให้แน่ชัดได้ว่า พิธีกรรมใดเป็นของจีน และพิธีกรรมใดเป็นของญวน เนื่องด้วยการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่มีมาเป็นระยะเวลาาน ทำให้วัฒนธรรมของจีนและญวนแยกกันออกยาก โดยเฉพาะในแง่ของไฮโปธีซีสทางวัฒนธรรมของสังคมไทยปัจจุบัน ที่ทำให้ไม่สามารถค้นหาข้อมูลของชาวญวนและวัฒนธรรมประเพณีเดิมแท้ของชาวญวน ได้อย่างมากมายและสะดวกเท่าใดนัก คงมีเพียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์บางอย่างที่ยืนยันถึงการรักษาและถ่ายทอดรูปแบบทางวัฒนธรรมของวัดญวน และในบรรดาหลักฐานที่แสดงออกซึ่งรูปแบบทางวัฒนธรรมเหล่านั้น "พิธีงเด็ก" ก็เป็นหลักฐานสำคัญในด้านพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของวัดญวนในประเทศไทย และที่มาของพิธีงเด็กในประเทศไทยก็เป็นพิธีของวัดญวน ด้วยเหตุที่วัดญวนเกิดขึ้นก่อนวัดจีน (มีขึ้นสมัยรัชกาลที่ ๕) นอกจากนั้นก็ยังมีธรรมเนียมของสงฆ์ฝ่ายอนันนิกายคือ วันชุมนุมพระญวน หรือที่เรียกว่า วันกัโต้ว คือ วันกราบไหว้บูรพาจารย์ เป็นวันที่เจ้าอาวาสวัดญวนต่าง ๆ ที่ได้อุปสมบทที่วัดถาวร วราราม จ.กาญจนบุรี จะมาชุมนุมกันเพื่อกราบไหว้ระลึกถึงบูรพาจารย์ และเพื่อประชุมพิจารณากิจการของคณะสงฆ์ที่ผ่านมา (วันที่กำหนดให้มีปีละครั้ง ที่ผ่านมาตรงกับวันที่ 14 ก.ค. 2536)

การดำรงสถานภาพของวัดญวนในประเทศไทย โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองวิถีชีวิตในเมืองของคนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน โดยที่ความเป็นชาติพันธุ์และการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมญวนไม่ได้ส่งผลต่อการรวบรวมสมาชิกและ/หรือ การดึงดูดให้กลุ่มชาติพันธุ์ญวนมามีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นแต่อย่างใด ทั้งนี้ระดับการแปลกแยก (alienation) ทางเชื้อชาติก็ตี หน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของชุมชนก็ดี เป็นผลลัพธ์โดยตรงของการกลืนกลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่แปรเปลี่ยนไปตามความเป็นไปของสังคม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้การให้ความหมายต่าง ๆ ทางชาติพันธุ์ในกรณีนี้จะลดความสำคัญลง เนื่องจากความจำเป็นทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจที่บีบคั้นให้ผู้คนในสังคมต้องมีการะมัดชิดชอบและตกอยู่ภายใต้ชะตากรรมที่คล้ายคลึงกัน แสวงหาความพึงพอใจในชีวิตคล้าย ๆ กัน การแบ่งแยกทางชาติพันธุ์จึงไม่ก่อให้เกิด

ประโยชน์อันใดในสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งศักยภาพในการแบ่งแยกดังกล่าวในกรณีศึกษาก็ลดน้อยลงทุกที เช่นการลี้ภัยอพยพทางอากาศในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ยากลำบากขึ้น แม้จะมีการตั้งโรงเรียนสามเณร มีการสอนหนังสือถึงขั้นมัธยมที่โรงเรียนวัดกุศลสมาคร กทม. และที่วัดญวน จังหวัดอุตรธานี โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องบวชเป็นพระในนิกายนี้ แต่คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาบวชในสายนี้ก็ไม่ใช่เข้าใจ และมีความยากลำบากในการศึกษาพระธรรมวินัยที่เป็นภาษาเวียดนาม แม้คณะสงฆ์จะเห็นถึงความลำบากในเรื่องนี้และพยายามหา "กุศโลบาย" ด้วยการแปล แล้วใช้บันทึกเป็นหนังสือไทยแล้วก็ตาม แม้แต่ในเรื่องเครื่องแต่งกายของสงฆ์สายนี้ก็ยังไม่ปรากฏว่า จะมีชื่อขายตามร้านเครื่องสังฆภัณฑ์ในแต่ละปีจึงต้องสั่งช่างตัด จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคลากรที่จะเข้ามาทำหน้าที่สืบสานร่องรอยทางวัฒนธรรมในวัดญวนมีจำนวนน้อยลงทุกที "ยิ่งน้อยเท่าไร สงฆ์อนัมนิกายก็จะยิ่งแคบเข้า ๆ" (จากคำบอกเล่าของ พระครูบริหารอนัมนพต 2536)

ในส่วนของการวิเคราะห์พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางชาติพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่าความจำเป็นทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดพิธีกรรมที่ตอบสนองต่อชุมชนโดยไม่จำกัดว่า จะต้องเป็นชุมชนของกลุ่มทางสังคมใด และ/หรือ ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ใด แม้ว่าโดยความหมายและชื่อขององค์การที่ประกอบพิธีกรรม อันได้แก่ วัดญวนนั้น จะบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์อยู่ที่ก็ตาม และด้วยเหตุผลของความจำเป็นในการปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การยึดมั่นในระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัด และการแยกตัวเป็นอิสระจากสังคมส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ในการประสานสายสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ในกรณีของวัดญวนจึงไม่ปรากฏ ประการสำคัญการ "ล่มสลาย" หรืออีกนัยหนึ่ง "การกระจัดพลัดพราย" (Disintegration) ของชุมชนญวนในกรุงเทพมหานคร หรือการกลืนกลายทางชาติพันธุ์ระหว่างไทย ญวน และจีน เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในการทำให้การดำรงรักษาเอกลักษณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ที่มีองค์การทางศาสนาเป็นตัวกลางนั้นอ่อนกำลังลง ปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้วัดญวนในประเทศไทยต้องปรับตัวและตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อความอยู่รอดโดยตัวของวัดญวนเอง ซึ่งแยกขาดจากชุมชนญวนที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ด้วยเหตุผลทางการเมืองและสงครามอินโดจีน ดังเช่นในกรณีวัดญวนและชุมชนญวนในเขตชายแดนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว เป็นต้น โดยอาศัยพิธีกรรมที่มีลักษณะเปิดกว้างแบบพิธีกรรมมวลชนวัดญวนจึงคงสภาพขององค์การทางศาสนาที่มีหน้าที่หลักต่อชุมชน โดยเฉพาะในกรณีศึกษาที่เป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่และมีความหลากหลายมาก โดยมีได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

และชาติพันธุ์มากไปกว่าการตอบแทนที่พึงมีต่อชุมชน ซึ่งผลจากการปรับตัวดังกล่าวของวัดญวนก็นำไปสู่การนิยามความเป็นตัวเอง (Re-identify) ขึ้นใหม่ ที่เข้ากับชุมชนที่มีความหลากหลายกว่า การนิยามตัวเองในอดีตด้วยการสร้างกลยุทธ์ด้านพิธีกรรมที่ตอบรับกับความสนใจของสมาชิกในสังคมปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การสร้างความชอบธรรมในทางสังคมของวัดญวนให้มากขึ้น

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังปรากฏในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงเป็นการศึกษาระดับจุลภาคที่อาจนำไปใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าหาความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมในระดับสากล หรือในระดับมหภาค (Macro) ในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปได้ เช่น

สถานภาพของชุมชนญวนในประเทศไทยในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

จากการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับวัดญวนที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและชุมชน ในพื้นที่ได้อาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับการให้ภาพของชุมชนญวนในประเทศไทยอยู่บ้างพอสมควร โดยเฉพาะภาพที่ตัดกันระหว่างชุมชนญวนในกรุงเทพฯ และชุมชนญวนในจังหวัดชายแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ การกระจุกกระจายรวมตัวกันไม่ติดของชุมชนญวนในกรุงเทพฯ และการรวมตัวกันของชุมชนญวนในจังหวัดชายแดนฯ ซึ่งต่างก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประสานสายสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ โดยอาศัยวัดญวนเป็นสื่อกลาง โดยเฉพาะในกรณีหลังที่จำนวนสมาชิกส่วนใหญ่ได้แก่ ชาวยุวนอพยพรุ่นหลัง ๆ นั้น เป็นการแสดงออกซึ่งการปรากฏอยู่จริงของกลุ่มชาติพันธุ์ญวนในประเทศไทย และแม้ว่าจากข้อมูลประวัติศาสตร์จะชี้ให้เห็นว่าชุมชนญวนในกรุงเทพฯ ได้เกิดขึ้น และผ่านพัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันซึ่งอยู่ในสภาพของการกลืนกลาย และมีนัยของการถูก "แทนที่" โดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นคือ ไทยและจีน การกลืนกลายดังกล่าวก็มิได้เกิดขึ้น ในลักษณะเดียวกันกับกลุ่มของชุมชนญวนอพยพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งยังคงกล่าวได้ว่ามีความเป็นชุมชนอยู่สูงกว่าชุมชนเก่าในกรุงเทพฯ ที่ได้กลืนกลายจนเกือบหมดสิ้นแล้ว ด้วยเหตุนี้การพิจารณาปรากฏการณ์ของชุมชนญวนว่า โดยสภาพของการเป็นชุมชนญวนอพยพในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น มีการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ (Ethnic Consciousness) ไว้ได้เพียงใด ในขณะที่ความเข้มข้นของปัจจัยทางการเมืองเป็นแรงผลักดันสำคัญให้ชุมชนญวนดังกล่าวต้องการได้สัญชาติไทย ซึ่งชาวยุวนเหล่านั้นก็ได้มียุทธวิธีต่าง ๆ ในการที่จะให้ได้ "เป็นคนไทย" โดยนัยของพลเมือง (Citizen) ทั้งโดยการแต่งงานกับคนไทย, การ

ขอจดทะเบียนบุตร เป็นบุตรบุญธรรมของคนไทย และการที่เด็กบุญนอพยพหนีไปอยู่อาศัยกับคนไทย เป็นต้นนั้น จึงน่าจะ เป็นประเด็นในการศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ตาม ภาพของชุมชนญวนในประเทศไทยในปัจจุบันที่อาศัยจากข้อมูลและบทวิเคราะห์ในที่นี้ ก็อาจจะพอประมวลคร่าว ๆ ได้ว่า ชุมชนญวนในประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับความจำเป็นในการปรับตัวทั้งทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม แม้แต่ในกลุ่มของชุมชนญวนอพยพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้อาศัยอยู่ ก็มีแนวโน้มที่จะสูงเกินกว่าชุมชนญวนในกรุงเทพฯ ก็ดูเหมือนว่า ระดับความเข้มข้นของความเป็นชุมชนจะน้อยลงแม้จะยังคงมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบญวนอยู่บ้าง เช่น การฉลองตรุษญวน และการรักษารูปแบบวัฒนธรรมอาหารญวนที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการแสดงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ญวนในวาระต่าง ๆ แต่จะพบว่าชาวญวนรุ่นหลัง ๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการรวมตัวที่แสดงถึงความต้องการในการกลับไปยังถิ่นฐานเดิมอีกต่อไป เช่น สมัยก่อนในวันตรุษคนญวนในจังหวัดนครพนมจะแต่งชุดประจำชาติ "เอาไต" ไปร่วมทำบุญตักบาตรกันที่หอานาฬิกากลางเมือง ซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการเดินทางกลับแผ่นดินเกิดของชาวญวนอพยพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 แต่ในปัจจุบันไม่มีลูกหลานญวนคนใดถือปฏิบัติอีกแล้ว สำหรับการริเริ่มฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวญวนให้กลับมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งนั้น ก็อาจจะทำได้ในรูปของเทศกาลหรืองานประเพณีประจำปี ทั้งนี้โดยควรคำนึงถึงผลกระทบจากการฟื้นฟูดังกล่าวว่า จะเกี่ยวข้องกับการปลุกจิตสำนึกทางการเมืองที่จะเป็นปัจจัยต่อความมั่นคงของชาติต่อไปหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ควร เป็นหน้าที่ในการพิจารณาของหน่วยงานรัฐคือ สภาความมั่นคงแห่งชาติ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ชุมชนญวนในอนาคตจึง เป็นปรากฏการณ์ที่คาดเดาได้ว่า จะมีการกลืนกลายกับสังคมไทยขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าไม่มีปัจจัยเกื้อหนุนชักนำให้เกิดการรวมตัวในทางการเมืองและเป็นอันตรายต่อประเทศชาติในวันข้างหน้า

ปรากฏการณ์ทางศาสนาในสังคมเมือง

จากกรณีศึกษาที่ได้ให้ความหมายของวัดญวนในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร และได้กล่าวแล้วว่า วัดญวนก็ได้ทำหน้าที่คล้าย ๆ กับองค์กรทางศาสนาอื่น ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในสังคม แม้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของที่มา การรวบรวมสมาชิก ตลอดจนระดับความเข้มข้นในการสร้างแรงศรัทธาในหมู่ชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยสังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงของการ

แสงทหาที่ไม่สามารถทราบได้ว่า ช่วงแห่งการแสวงหาจะสิ้นสุดหรือถึงจุดอัมตัมเมื่อใด การปรากฏขึ้นของแนวทางในลัทธินิกาย หรือศาสนาต่าง ๆ จึงล้วนแต่เป็นการตอบสนองการแสวงหาดังกล่าวของผู้คนในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกันคือ การเวียนว่ายอยู่ในระบบเศรษฐกิจที่เอียงไปทางทุนนิยม มีสภาวะทางจิตใจที่บีบคั้นกับสภาพการแข่งขันรอบ ๆ ตัว ทหาที่พึงทงใจเป็นหลักยึดเหนี่ยวยากขึ้น วัตถุประสงค์ทางศาสนาที่เข้ามาสู่ประเทศไทย ผ่านพัฒนาการทางสังคมมายาวนาน และแม้จะไม่ได้เป็นศาสนาที่แยกออกจากพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเด่นชัด เช่น พุทธศาสนานิกายอื่น และเสนอทางเลือกที่แปลกใหม่ นวัตกรรม สำหรับสังคมไทยเช่นลัทธินิกายใหม่ ๆ แต่ก็อาศัยกลวิธีที่สามารถตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของไทยได้ ทั้งนี้เพราะอาศัยพื้นฐานความเชื่อของผู้คนที่มีอยู่เดิม ปรากฏการณ์ทางศาสนาในสังคมเมืองของไทยดังปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน จึงต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนไปตามโครงสร้างของสังคม เช่น ถ้าโครงสร้างสังคมแบบเดิม ๆ ได้แก่สังคมเกษตรกรรมแบบพึ่งตนเองหมดไปแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในแบบที่เคยเป็นมาคือ วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้อีกต่อไป หากแต่วัดสามารถปรับบทบาทเพื่อรักษาความสัมพันธ์ต่อชุมชนไว้ โดยอาศัยปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากำหนดบทบาทมากขึ้น ในกรณีของวัดญวน เมื่อสภาพสังคมเป็นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนจึงเป็นไปในรูปแบบที่วัดญวนต้องปรับตัวไม่เพียงแต่ในระดับชุมชน แต่เป็นไปในระดับปัจเจกบุคคลด้วย ซึ่งก็ได้แก่การพึ่งพาทางเศรษฐกิจและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในลักษณะขยายขอบเขตมากขึ้น การขยายขอบเขตความสัมพันธ์ที่มีต่อสังคมภายนอกมากขึ้น จึงเชื่อมโยงกับประเด็นของการกลืนกลายทางวัฒนธรรม และการอ่อนกำลังในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว หากแต่นำมาซึ่งบทบาทอันเป็นที่ต้องการของชุมชนแม้จะค่อนข้าง เป็นความสัมพันธ์ที่ลำบากก็ตาม

ปรากฏการณ์ทางศาสนาในสังคมเมือง ในกรณีของวัดญวน เป็นเพียงกรณีหนึ่งที่ศึกษาถึงการมีอยู่ขององค์กรทางศาสนาที่บังเอิญอยู่ภายใต้ชื่ออันแสดงถึงนัยของการเป็นชาติพันธุ์ และมีวัฒนธรรมที่แยกอยู่เป็นเอกเทศ และเมื่อมีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอให้สามารถกล่าวได้แล้วว่าคณะสงฆ์อัมมิกาย อยู่ภายใต้กฎระเบียบแห่งมหาเถรสมาคมของไทย บทบาทของวัดญวนจึงแทบจะไม่แตกต่างจากวัดไทยในพุทธศาสนาเถรวาทเท่าใดนัก ด้วยเหตุที่วัดญวนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทและมีพัฒนาการทางด้านความสัมพันธ์กับสังคมได้คล้ายคลึงกับวัดไทยทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตามจากการ

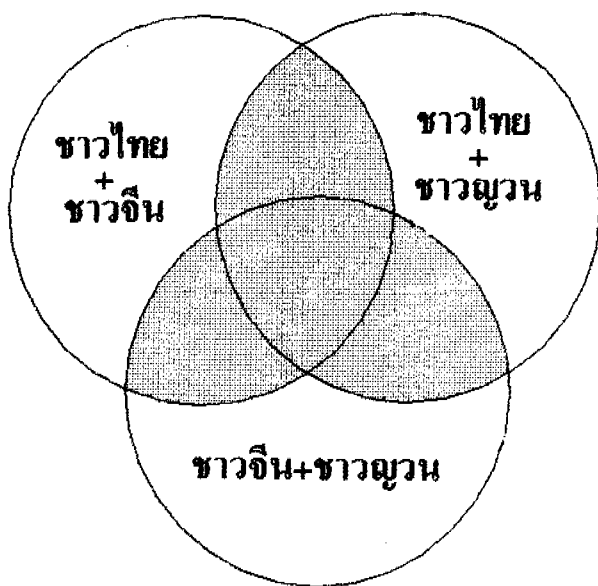
ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของวัดกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม¹ ที่แสดงให้เห็นว่าวัดเคยดำรงสถานภาพสำคัญของการเป็นแหล่งความรู้ที่ผูกพันกับชุมชน และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจาก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระบบสังคมใหญ่และทำให้บทบาทของวัดเปลี่ยนไปนั้น ทำให้ความจำเป็นในการที่วัดจะต้องเปลี่ยนบทบาทเพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปในอัตราสูงด้วยเหตุนี้การศึกษาของพระสงฆ์จึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 : 150) กล่าวไว้ว่า ควรมีการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพแก่พระสงฆ์ ไม่ว่าจะการศึกษานี้จะอยู่หรือ ไม่อยู่กับสถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ก็ตาม และนอกจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ในปัจจุบันควรจะได้รับ การปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้นแล้ว มหาวิทยาลัยของรัฐก็อาจเปิดวิทยาลัยของสงฆ์ขึ้น ในมหาวิทยาลัยได้ เพราะถ้าไม่มีการปรับปรุงการศึกษาของสงฆ์ พระสงฆ์ก็จะกลายเป็นกลุ่มคนที่ล้าสมัยในสังคมขาดความรู้ความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นอยู่รอบตัว ไม่ทำให้ผู้คนในสังคมสมัยใหม่ให้ความศรัทธาเลื่อมใสได้ ซึ่งในประเด็นนี้ นิธิ (2536) เห็นว่า แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนไปอย่างไร สังคมไทยก็ควรเป็นสังคมที่มีอุดมคติ และอุดมคติอันเป็นรูปธรรมนั้นก็คือพระสงฆ์หรือวิถีของพระสงฆ์ และสมควรที่พระสงฆ์จะต้องเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้เขียนจึงเห็นว่าในกรณีของคณะสงฆ์อันนิกาย เมื่อได้รับการยกย่องให้เป็นส่วนหนึ่งของบรรพชิตในพุทธศาสนาของประเทศไทย จึงสมควรที่จะได้รับการปรับปรุงด้านการศึกษาให้ตอบรับกับสังคมปัจจุบันให้มากขึ้น แม้ในขณะนี้มีโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมสำหรับสงฆ์ฝ่ายอันนิกายอยู่แล้ว 2 แห่ง ก็อาจมีการขยายปรับปรุงเพิ่มเติมทางด้านคุณภาพให้มีความเหมาะสมต่อการดำรงสถานภาพที่พึงมีต่อชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งผลการศึกษาจากกรณีศึกษานี้ก็อาจนำไปขยายเป็นแนวทางในการเข้าใจถึงการปรับตัวและบทบาทของคณะสงฆ์อันนิกายในด้านอื่น ๆ และประมวลเป็นความเข้าใจถึงคุณภาพของคณะสงฆ์อันนิกายในปัจจุบันได้ต่อไป

ในที่สุดจากการศึกษาถึงพัฒนาการของชุมชนฆราวาสในประวัติศาสตร์ ที่ทำให้มองเห็นถึงสถานภาพของชุมชนฆราวาสในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต รวมถึงบทบาทหน้าที่ของวัดฆราวาสในฐานะองค์กรทางศาสนาของสังคมเมืองที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด อาจสรุปได้ว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบัน

¹ เช่น งานของ Jane Bunnag (1973), O.Connor (1978) และมณีวรรณ ฉิวนิม (2524) ดังที่กล่าวไว้ในบทนำ

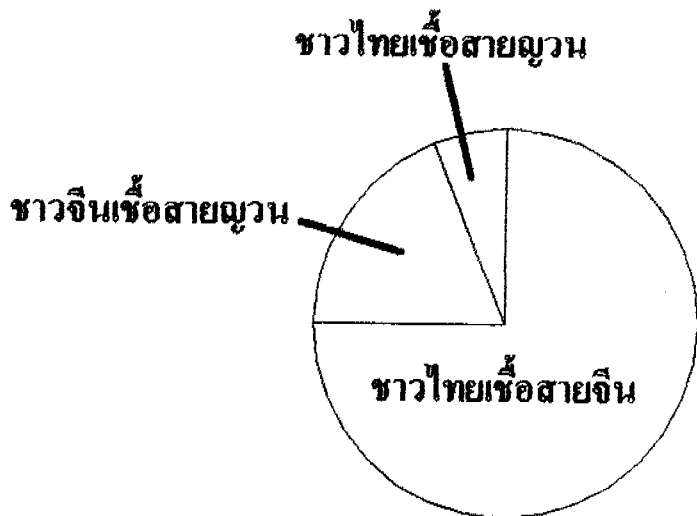
ของวัดญวนในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร ปัญหาและแนวโน้มของการเกิดความขัดแย้งทิวาตระแวงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้สิ้นสุดลง หลังจากที่มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมและรับวัฒนธรรมที่มีลักษณะเข้ากันได้ระหว่างพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานฝ่ายอนันิกาย ซึ่งปัจจัยของการกลืนกลายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนและการปรับตัวของวัดญวนเอง และในความสัมพันธ์ดังกล่าวกลุ่มชาติพันธุ์จีนและกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนนับว่ามีบทบาทในการประสานความกลมกลืนนั้น กล่าวคือ วัดญวนได้ทำหน้าที่ตอบสนองความจำเป็นทางสังคมให้กับคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อมีการกลืนกลายระหว่างคนจีนกับคนไทย และคนจีนกับคนญวน คนจีนจึงเป็นตัวกลางในการกลืนกลายระหว่างคนไทยและคนญวนด้วย ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 3 (หน้า 179)

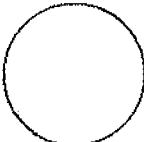
อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาเรื่องชาติพันธุ์และความขัดแย้งในบริบททางศาสนาจะมีน้อยลง และนำมาซึ่งความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทย จีน และญวน อันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ระดับประเทศต่อไป เช่น มีการติดต่อทางการค้า ธุรกิจ การคมนาคม และการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ต่อกัน การเกิดขึ้นของปัญหาใหม่ ๆ อันเป็นผลกระทบจากความเป็เมือง (Urbanization) เช่น ปัญหาการครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของวัดญวน, การควบคุมและจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดญวน ตลอดจนการจัดการกับกลไกทางเศรษฐกิจในเครือข่ายความสัมพันธ์ของวัดญวนกับชุมชน และบทบาทของพิธีกรรมที่ตอบสนองต่อระบบบริโภคนิยมสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจและศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไป

 = ชาวไทย+ชาวจีน+ชาวมอญ

และ

 = ประชากรในวัดมอญ

แผนภูมิที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย-จีน-มอญ ในประเทศไทย
และประชากรในวัดมอญ ซึ่งเป็นสัดส่วนโดยประมาณ